

ÖLÜNÜN GÖZLERİ 1933

Mahmut Yesari 1895-1945

KİŞİLER

Kevser Hanım Yaşlı bir kadın olan Kevser Hanım, uzun bir süredir ölüm döşeğindedir. Eskiden tekke olan eski bir evin odasında, hasta yatağındadır. Evin diğer odalarında kalan Hamide ve Hilkat, Kevser Hanım'ın bakımını üstlenmişlerdir, zira ondan kendilerine miras kalacağını düşünmektedirler. Bu nedenle bir miras yarışına girerler. Kevser Hanım'ın uzaktan akrabaları da eve gelip miras yarışına dahil olduğunda yarış iyice kızışacaktır.

Mihriban Kevser Hanım'ın yeğenidir. Teyzesini uzun bir süredir ziyaret etmemiş olan Mihriban, lüks yaşama düşkün genç bir kadındır. Kevser Hanım'ın yakında öleceğini haber alınca yaşadığı eve gider ve oraya yerleşir. O da tıpkı evin diğer sakinleri gibi yaşlı kadının mirasına konma peşindedir. Kurnazca planlar yaparak çevresindekileri miras yarışında saf dışı bırakmaya çalışır. Ancak Kevser Hanım'ın gün geçtikçe eriyen vücuduna rağmen ateş gibi yanan gözleri, Mihriban için işlerin kötüye gitmesine yol açacaktır.

Hamide Kevser Hanım'la aynı evin bir diğer odasında kiracıdır. Kevser Hanım'a yakın bir ilgi gösterir ve bakımını üstlenir zira mirasına ortak olup yoksul yaşamdan kurtulmak istemektedir. Yaşlı kadının mirası uğruna bir diğer kiracı olan Hilkat'le yarış halindedir. Miras için onu saf dışı bırakmaya çalışır. Kevser Hanım'ın yeğeni Mihriban'la tanışınca hayatı değişecektir.

Hilkat Kevser Hanım'ın mirasına konmak isteyen bir diğer kiracı olan Hilkat, miras yarışını kızıştıran kişi olmuştur. Yaşlı kadından usandığı için mirastan umudunu kesince, uzaktan akrabalarına haber vermiş ve eve çağırmıştır. Ancak daha sonra Hamide'yle uzlaşınca, eve çağırdığı akrabalara karşı mirasa konma planlarını sürdürür. Mihriban'ın eve gelmesi, Hilkat için bir hayal kırıklığı yaratacaktır.

Hilmi Beybaba Kevser Hanım'ın evinde kalan bir diğer oda kiracısıdır. Tasavvuf geleneğinden gelen ve babacan bir tip olan Hilmi, evde olup bitenlere karşı kayıtsız kalsa da dönen tüm dolapların farkındadır. Evde çıkarıcı olmayan ve iyi niyetini koruyan tek kişidir ve tam da bu nedenle diğerlerinin nefretini kazanmıştır.

Asım Bey Kevser Hanım'ın uzaktan akrabasıdır. Yaşlı kadının öleceği haberini alınca tıpkı Mihriban gibi gelip eve yerleşmiştir. Öncesinde Mihriban'a karşı nefret duysa da, evdeki komşuları saf dışı bırakıp mirası birlikte paylaşmak için Mihriban'la uzlaşır. Bir diğer akraba olan Sadık ile birlikte Mihriban'ın planlarını uygulayarak mirasa konmak ister.

Sadık Efendi Kevser Hanım'ın uzaktan bir diğer akrabasıdır ve yaşlı kadının mirasına konmak için Mihriban ve Asım gibi evine yerleşmiştir. Önce diğerleri için bir tehdit olarak görülse de kısa zaman içerisinde Mihriban ve Asım'la ortak olup Kevser Hanım'ın mirasına sahip olmaya çalışır.

ÖYKÜ

Kevser Hanım'ın akrabaları çağrılır Ölmek üzere olan Kevser Hanım'ın çevresindeki miras yarışması iyice kızışmıştır. Hilkat, Kevser Hanım'ın mirasından umudu kestiği için akrabalarına haber göndermiştir, bakım masraflarından kurtulmak istemektedir. Kocasıyla bu hususta tartışırken yan odada kalan Hamide, Hilkat'in planını duyar ve telaşlanır. Zira Kevser Hanım'ın akrabaları gelirse mirastan pay alamayacaktır. Bu nedenle çatışma içerisinde olduğu Hilkat'e uzlaşma teklifinde bulunur. Hilkat, Hamide'nin kızı Neriman'ı oğlu Mahir'e istemiştir. Hamide, bu evliliğe sıcak bakmasa da Hilkat'i yumuşatmak için niyeti varmış gibi davranacaktır. Kevser Hanım öldükten sonra ondan kalacak mirasla, Hilkat'ten ve oğlu Mahir'den kaçabileceğini düşünmektedir. Ancak iş işten geçmiştir zira Hilkat kocası Yahya Efendi'yi çoktan Kevser Hanım'ın akrabalarını çağırması için göndermiştir. Uzlaşmadan sonra Hilkat ve Hamide kafa kafaya verip, Kevser'in akrabalarıyla nasıl baş edeceklerini düşünmeye başlarlar.

Hilkat ve Hamide'nin Kevser Hanım'ı kaçırmaya planı Hilkat ve Hamide uzlaştıktan sonra Kevser Hanım'ı kaldıkları evden çıkarma planı yaparlar. Bu plana göre önce daha iyi bir evde yaşamak için Kevser Hanım'ı ikna edecekler, o öldükten sonraysa mirasına konacaklardır. Söz konusu fikri Kevser Hanım'a açmak için odasına giderler. Eski bir tekke olan bu evin rutubetli duvarları, ölmek üzere olan Kevser Hanım'ı iyice yıpratmıştır. Evin kötü oluşunu bahane göstererek Kevser Hanım'a taşınmayı teklif ederler. Ancak yakın zamanda öleceğinin bilincinde olan Kevser Hanım, son günlerini geçireceği bu rutubetli evi terk etmek istemez.

Mihriban'ın eve gelişi Hilkat'in kocasının haber verdiği akrabalarından ilki Mihriban'dır. Bununla birlikte Asım ve Sadık adında iki uzaktan akrabaya da haber vermiştir. Mihriban, erkeklerle dost hayatı yaşayan yalnız bir kadındır. Ekonomik olarak ilişkide olduğu erkeklere bağımlıdır. Bu nedenle teyzesi Kevser Hanım'ın yakında öleceğini haber alınca, mirasına konacağı için sevinir. Böylece soluğu Kevser Hanım'ın yaşadığı evde alır ve aynı evde kendisinde bir oda ayarlar. Kevser'in mirasına göz dikmiş olan Hilkat ve Hamide'nin kurnazlıklarından çekinir ve onları devre dışı bırakma planları yapar. Kevser Hanım'ın uzaktan akrabaları olan Asım ve Sadık da eve gelince Mihriban, bu iki adamla ortaklık yapıp evdekileri saf dışı bırakmaya çalışır. Dahası Kevser Hanım'a doktorlar tarafından uygulanan perhiz de, erkenden ölmesi için Mihriban tarafından bozulacaktır. Ölmek üzere olan yaşlı kadın canı ne isterse yesin bahanesiyle Mihriban, ona zararlı yiyeceklerden yedirecektir.

Hilmi Beybaba olup bitenin farkına varır Eskiden bir tekke olan bu evin odalarından birinde de, derviş ruhlu bir adam olan Hilmi Beybaba kalmaktadır. Çok misafirperver olan Hilmi, evin diğer sakinleri olan Hilkat ve Hamide tarafından sevilmez zira dürüst bir insan oluşu bu iki kadını rahatsız etmektedir. Mihriban, Asım ve Sadık'ın gelişiyile birlikte Hilmi, ters giden bir şeyler olduğunu fark eder. Sık sık evde rakı içmekte ve diğer misafirlere de ikram etmektedir. Dahası çok iyi bir neyzendir ve sık sık evdekilere konser verir. İnsanları tanıma konusunda maharetli olan Hilmi, kısa bir süre içerisinde eve yeni gelen kişilerin art niyetli oluşlarının farkına varır. Ancak karakter yapısı nedeniyle onları açık bir şekilde uyarmaz ve kendi hallerine bırakır.

Kevser Hanım'ın ölümü Mihriban, Sadık ve Asım kendilerine oda ayarlayarak Kevser Hanım'ın yanından ayrılmazlar. Hilkat ve Hamide'nin odaya girmesini engelleyen üçlü, Kevser Hanım'a tuzlu balık yedirmek ister. Dışarıdan balığı aldırdıktan sonra Kevser Hanım iştahla balığı yer ancak kısa bir süre sonra fenalaşarak su ister. Mihriban elindeki su bardağını yere düşürüp kırar. Odada su kalmamıştır ve dışarıya çıkıp su istemekten de geri durur. Kevser Hanım'ın fenalaşması üzerine telaşa girip, Sadık'ın içtiği rakı şişesini Kevser Hanım'ın ağzına dayarlar. Bunun üzerine Kevser Hanım gittikçe fenalaşır ve ateş gibi yanan gözlerini tavana diker. Kevser Hanım'ın gözleri açık gitmiştir. Mihriban Kevser Hanım'ın gözlerinden çok etkilenir. O can çekişirken altın bulma umuduyla üzerini ve odayı ararlar. Üzerinden çıkan altınları hızlı bir şekilde aralarında paylaşırlar. Ancak bundan kısa bir süre sonra Mihriban baygınlık geçirir.

Mihriban kriz geçirir ve evi terk eder Kevser Hanım'ın ölümü bir süre boyunca ev sakinlerinden gizlenir. Bu sırada Mihriban, baygınlık geçirip sinir krizine girmiştir; ölünün gözlerini kapatmalarını sayıklayıp durur. Odadan çıktığında ölünün evinden ayrılmak için ısrar eder. Bir yandan sayıklamakta diğer yandan acilen evden gitmek istemektedir. Gecenin bir yarısında çağrılan otomobile biner ve Hamide'yle kızını da yanına alarak evden uzaklaşır. Hamide, Kevser Hanım'ın mirasına konmak için Mihriban'a yakın davranmaktadır, tam da bu nedenle krize girmiş olan bu kadına yardım etmek için onunla evine gider.

Ölü evinde başlayan dedikodular Mihriban ayrıldıktan kısa bir süre sonra Kevser Hanım'ın ölümü duyulur ve bütün komşular eve doluşurlar. Yaşlı kadının odasına girdiklerinde ağır bir rakı kokusu duyarlar. Komşular, Mihriban'ın Kevser Hanım'ı zararlı yiyeceklerle beslediğini ve ona rakı içirdiğini duymuşlardır. Dahası, Kevser Hanım'ın Mihriban, Asım ve Sadık tarafından öldürüldüğünü düşünürler. Hamide ve kızı da Mihriban'la birlikte gittikleri için onların da işin içinde olduklarını düşünmektedirler. Kevser Hanım öldükten kısa bir süre sonra Asım ve Sadık, evdekilere biraz para bırakıp sıvıştırlar. Kimse sorumluluk almak istememektedir. En sonunda kendilerine bırakılan parayla Hilkat ve kocası ölünün cenaze işlemlerini tamamlarlar.

Mihriban evini ve altınları Hamide'ye bırakır Mihriban, ölü evini terk ettiğinden beri krizdedir. Tam beş gün süren bir yarı baygınlık hâli boyunca Kevser Hanım'ın gözleri hakkında sayıklar. Bu süre zarfında Hamide ve kızı ona göz kulak olmaktadır. Ancak Mihriban'ın hastalığı süresince eve gelip onu soran erkeklerden şüphelenirler. Mihriban'ın ahlaksız bir kadın olduğunu düşünmektedirler. En sonunda

Mihriban kendine gelir. Ölünün gözlerini unutamamakta ve vicdan azabı çekmektedir. Olan biten her şeyi açık sözlülükle Hamide'ye anlatır. Kevser Hanım'ın aslında yediği yemeklerden öldüğünü ve üzerindeki altınları paylaştıklarını itiraf eder. Şimdi pişman bir halde olan Mihriban, Hamide ve kızının o eve geri dönmelerini istemez zira dedikodulardan kurtulamayacaklardır. Kendisi İstanbul'u uzun bir süreliğine terk ederek İzmir'e gitmeye karar verir. Evini ve Kevser Hanım'ın üzerinden aldığı altınları Hamide'ye bırakır. Artık bu altınlardan bir hayır gelmeyeceğini düşünmektedir. Hamide de altınların kendisine kaldığına sevinemez. Zira çok acı çeken Kevser Hanım'ın üzerinden çalınan bu altınların kendisine uğursuzluk getireceğini düşünmektedir.

TEMALAR

Toplumsal yozlaşma Romanın birincil önemdeki teması, toplumsal yozlaşmadır. Nitekim ölmek üzere olan Kevser Hanım'ın çevresinde miras yarışına giren ve bu uğurda her şeyi göze alan insanların ilişkilerini konu edinir. Karakterler, yaşamdaki maddi koşullar nedeniyle yozlaşmışlardır. Çıkış yolu bulmak için ölmek üzere olan yaşlı bir kadının çevresine üşüşürler. Yozlaşma o kadar derine inmiştir ki, miras yarışındaki akrabalar yaşlı kadının ölümünü hızlandırmaktan geri durmazlar. Bu açıdan toplumsal yozlaşma teması, ölen yaşlı bir kadının çevresinde gelişen olaylar ve karakterler yoluyla, etkili bir şekilde işlenmiştir.

Ölüm Romanın ikincil önemdeki teması ölümdür. Ölümün hem ölen kişinin bedeninde ve karakterinde hem de yakın çevresinde yarattığı etkiler yalın bir dille okuyucuya sunulmuştur. Kevser Hanım hasta yatağında günbegün ölümü deneyimler, inlemeleri bütün evi kuşatmıştır. Ancak ölen bedenine rağmen hâlâ canlılığını koruyan gözleri, romana ismini veren unsur olmuştur. Ana karakterlerden biri olan Mihriban'ı krize sokan şey de ölünün ateşi sönmeyen gözleridir.

KARAKTER ANALİZİ

Kevser Hanım (İradeli)

Karakter Kevser Hanım ölüm döşeğinde olsa da ateş gibi yanan gözleriyle çevresine emirler veren iradeli bir karakterdir. Çevresinde bir miras yarışı yapılırken o, son dakikasına kadar istekleri ve arzuları doğrultusunda çevresine komutlar vermektedir. Yatağından kalkamayacak durumda olmasına rağmen elbiselerini kendi kendisine değiştirmektedir. Bu durum herkesi hayrete düşürür.

Aktivite Ölüm döşeğinde olan Kevser Hanım, yalnızca çevresindekilere komutlar vermekle meşguldür. Bunun yanı sıra, bir mirasa sahip olmadığı hususunda çevresindekileri inandırmaya çalışır Ancak bu gerçeğe kimse inanmamaktadır.

ÖRNEK ANILAR

İradeli Ölüm döşeğinde olan Kevser Hanım'ın bitkin bedenine rağmen capcanlı duran gözleri, ondaki iradeli duruşun tek kaynağıdır. "Hastanın bitkin hâlinde, bir tek hususiyet var idi: Emrediyordu. Arzularının yerine getirilmesini istiyor, fikrinde, kararında inat ısrar ediyordu. Karşısındakinin iradesini mağlup ediyordu. Bütün mücadelelerden de hep muvaffakiyetle çıkıyordu. Bütün bu hâkimiyeti tek bir kuvvetle temin ediyordu: Gözleriyle!"

Mihriban (Sosyete / Kurnaz)

Karakter Sosyete hayatına düşkün olan Mihriban, birden fazla erkekle aynı anda ilişki yaşayan hovarda bir karakter yapısına sahiptir. Dahası, çevresindekileri nasıl oyuna getireceğini iyi bilen kurnaz bir tiptir. Kevser Hanım'ın evine geldikten sonra herkesi oyuna getirerek en sonunda yaşlı kadının altınlarına konmuştur.

Aktivite Şişli'deki evinde hizmetçisiyle birlikte yaşamaktadır. Birden fazla erkekle aynı anda ilişki yaşayarak, onlardan kopardığı paralarla geçimini sürdürmektedir. Kevser Hanım'ın evine miras umuduyla yerleşmiştir ve mirasa talip olan diğerlerini saf dışı bırakmak için planlar kurmakla meşguldür.

ÖRNEK ANILAR

Sosyete Mihriban, uzunca bir süredir sosyete yaşamına alışmış bir karakterdir ve bu yaşamdan vazgeçemez. "Mihriban, bazı safdil, görgüsüz muharrirlerin romanlarında, hikâyelerinde 'sosyete kadını!' diye tasvir etmek istedikleri ve renkleriyle, edalarıyla, tuvaletleriyle göz aldatan kadın tiplerinden biriydi. Haftalık siyasi halk gazetelerinin 'Be yahu'lu siyaseti, Şişli kibar alemleri, sosyete hayatı sayılan asri romanların 'Beyoğlu edebiyatı' gibi bunlar da 'Beyoğlu sosyete kadını' idiler."

Kurnaz Mihriban, Kevser Hanım'ın evine geldikten sonra yoksul ev sakinlerini kandırmak için onları parayla terbiye eder. Bu hususta tecrübeli ve kurnazdır. "Mihriban araya araya bir on liralık çıkarmıştı. O, rolünde şaşırılmayacak kadar ustaydı. Barlarda, gazinolarda, lokantalarda icap ettiği vakit, caka yapmasını, parasını göstermekten utanıyormuş gibi saklayarak aramasını, 'cakalı para çıkarma'sını bilirdi. Müşteriyi daha kapıdan girerken tanıyan, cebindeki parayı, ondan iyi tahmin eden kurt garsonları kandırdıktan, inandırdıktan sonra, Hamide Hanım'la Hilkat Hanımları mı tuzağa düşüremeyecekti?"

Hamide (Utangaç)

Karakter Hamide, miras yarışında diğerlerine nazaran utangaçlığıyla dikkat çeker. Hilkat gibi hiddetli bir kişiliğe sahip olmayan Hamide, bir iyilik ya da iltifat gördüğünde aşırı bir şekilde utanarak çekingen bir tavır sergiler.

Aktivite Kızı Neriman'la birlikte yaşamaktadır. Kevser Hanım'ın mirasına konmak için onun bütün bakım işlerini üstlenmiştir. Diğer yandan çevredekilerle ters düşmemek ve uzlaşmak için uğraşır. Mihriban sinir krizi geçirdiğinde evine giderek ona destek olur ve yanından ayrılmaz.

ÖRNEK ANILAR

Utangaç Hamide, kriz geçirdikten sonra Mihriban'ın evine yerleşmiştir ve ona göz kulak olmaktadır. Ancak genç kadının evine gelen erkeklerden şüphelenir. Mihriban iyileştikten sonra Hamide'ye iltifat etmeye başlayınca Hamide, utancından eriyecek vaziyete gelir. "Hamide Hanım, birden kulaklarına kadar kızarmıştı: Mihriban hakkında düşündüklerini, şüphelerini hatırlıyor, onun iltifatı, nezaketi karşısında, utancından eriyordu."

Hilkat (Hiddetli / Kıskanç)

Karakter Miras yarışına girenler arasındaki en baskın karakter yapısına sahip olan kişi Hilkat'tir. Kıskanç olmasının yanında hiddetli bir yapıya sahiptir. Kevser Hanım'ın mirasından ümidi kesince sinirlenip akrabalarına haber vermiştir. Ayrıca kocasını çevredeki diğer kadınlardan kıskanmaktadır.

Aktivite Kocasını Yahya Efendi ve oğlu Mahir'le birlikte yaşamaktadır. Kevser Hanım'ın mirasına konmak için uğraşır. Diğer yandan oğlu Mahir'i, Hamide'nin kızı Neriman'la evlendirmek için çabalamaktadır.

ÖRNEK ANILAR

Hiddetli Kocasını ve oğlu, Hilkat'in sık sık hiddetlenmesine bir anlam verememektedirler. "Ne bileyim evladım? Tam yirmi iki senelik karı kocayız. Ne huyuna ne suyuna akıl sır erdiremedim gitti... Densizlik işte. Ya komşulardan biriyle kavga etmiştir yahut da incir çekirdeğini doldurmayacak bir şeye içerlemiştir..."

Kıskanç Hilkat, hocasını çevrede yer alan diğer kadınlardan kıskanmaktadır. "Hilkat Hanım kocasını Neriman'dan, Cevriye Hanım'dan hatta Seher'den kıskanıyordu. Mihriban'ın geldiği günden beri 'takyidat' şiddetlenmiş, Yahya Efendi'ye göz açtırmıyordu."

Hilmi Beybaba (Sufi)

Karakter Hilmi Beybaba, romanın en dikkat çekici karakterlerinden biridir. Sufi / Bektaşî geleneğinin süzgecinden geçtiği için babacan bir karakter yapısına sahiptir. Çevresindekilere ikram yapmaktan ve muhabbet etmekten çekinmez.

Aktivite Hilmi Beybaba, bir sufi hayatı sürdürdüğü için çoğunlukla yalnız başınadır. Kaldığı odada sık sık ney çalar ve şiirler okur. Diğerleriyle beraberken ağdalı bir dille şiirsel ifadeler kullanır. Zamanının çoğunu rakı içerek geçirir.

ÖRNEK ANILAR

Sufi Hilkat'in kocası Yahya Efendi, Hilmi Beybaba'nın sufi karakterinden etkilenmiştir ve onu taklit etmeye çalışır. "Yahya Efendi tarikatten, Bektaşilikten, tekkeden, devrandan hiçbir şey anlamadığı, aklı ermediği hâlde, Hilmi Beybaba ile birlikte elini göğsüne bastırıyor; baş kesiyordu."

Asım Bey (Kurnaz)

Karakter Asım Bey, uzaktan akrabası olduğu Kevser Hanım'ın ölüm döşeğinde olduğunu duyar duymaz miras planları yapan kurnaz bir tiptir. Bir tüccar olduğu için kurnazca hamleler yapmaya alışmıştır.

Aktivite Tüccarlık yapan Asım Bey, kumar bağımlısıdır. Bu nedenle büyük bir borca batmıştır. Şimdi tek uğraşı, Kevser Hanım'ın mirasına konarak borçlarından kurtulmaya çalışmaktır.

ÖRNEK ANILAR

Kurnaz Asım Bey, Kevser Hanım'ın evine yerleştikten sonra kurnaz karakteriyle harekete geçerek, Mihriban'a insanları kandırma konusunda akıl verir. "Kuvvetlerimizi tartalım ve birleştirelim. Siz, Kevser Hanım'ı kandırın, bir kere o, tekke odasından kaldıralım... Size her hususta muavenet ederim."

Sadık Bey (Hiddetli)

Karakter Sadık Bey, Mihriban ve Asım'dan sonra miras yarışına dahil olan hiddetli bir karakterdir. Üçlü arasındaki planlar, zaman zaman Sadık Bey'in bu hiddetli karakter yapısı nedeniyle kesintiye uğrar.

Aktivite Miras yarışına sonradan dahil olarak, Mihriban ve Asım'la birlikte Kevser Hanım'ın parasına konmayı planlamaktadır. Ev içerisinde Hilmi Beybaba'yla en çok vakit geçiren odur, nitekim ikili sık sık rakı içerek sohbet ederler.

ÖRNEK ANILAR

Hiddetli Sadık Bey, Hilmi Beybaba'nın olan bitene dair söylediği ucu açık laflara sinirlenmiştir. Bu sinirli tabiatı nedeniyle Mihriban ve Asım'la olan işbirliği kesintiye uğramaktadır. Mihriban, bu konuda Sadık Bey'i uyarır. "Ne garip tabiatınız var! Ne çabuk alınıyor, parlıyorsunuz! Ben şuraya niçin geldim? Hasta teyzeme bakmak, son hizmetinde bulunmak için? [...] Hilmi Beybaba bizi değil, buradaki açgözlü, çıplak yabancıları kastetmiştir."